(on)voltooid verleden tijd

Een ruimtelijk onderzoek naar de toekomstige verrijking van Landgoed Seldensate

Joey van der Maat

'To be happy in the simple worship of the day'

-

Keats

Joey van der Maat

Master Architectuur

Rotterdamse Academie van Bouwkunst

April 2024

Afstudeercomissie

Voorzitter
Caspar Frenken
Rotterdamse Academie van Bouwkunst

Mentor
Tomas Dirrix
Atelier Tomas Dirrix

Vaste externe criticus
Joost Emmerik
Emmerik garden design and research

Toegevoegde externe criticus
Simone Drost
Planet Lab Architecture

Op weg naar de toegang tot een andere wereld

Voorwoord
14

Samenvatting
20

Wandelenderwijs
Het doorgronden van de plek
20

Het veranderende landschap
Historisch onderzoek
33

De toekomstige cyclische verrijking van Landgoed Seldensate
49

Het Sterfhuis
ontwerp
50

Slotwoord
60

Dankwoord
80

Voorwoord

De afgelopen jaren heb ik tijdens mijn studie vele wandelingen mogen maken binnen het vakgebied architectuur. Hoewel het geen echte wandelingen waren, is de liefde en nieuwsgierigheid voor historische verhalen, het alledaagse en het bestaande ontstaan. Het heeft me tot denken gezet over de tijd waarin we leven en hoe dit zich verhoudt tot onze huidige tijd, het verleden, natuur en cultuur en welke toekomstige waarde die dit ons kan brengen.

Het afstudeer jaar was een persoonlijke zoektocht naar van mijn fascinatie en verbondenheid met de plek van het landgoed en een ontdekking in de verborgen poëtische kant van de architectuur.

Door mijn kwetsbaarheid te tonen, te kijken, te luisteren en te observeren ontstond het besef dat architectuur in staat is diepe emoties en gevoelens op te weken.

Dit boekwerk is het resultaat van het laatste hoofdstuk van mijn studie architectuur aan de Rotterdamse Academie van Bouwkunst. In deze zeer intensieve, persoonlijke wandeling neem ik je mee in mijn ervaring, onderzoek en het ontwerp ter verrijking van Landgoed Seldensate in het Brabantse Middelrode.

Joey van der Maat

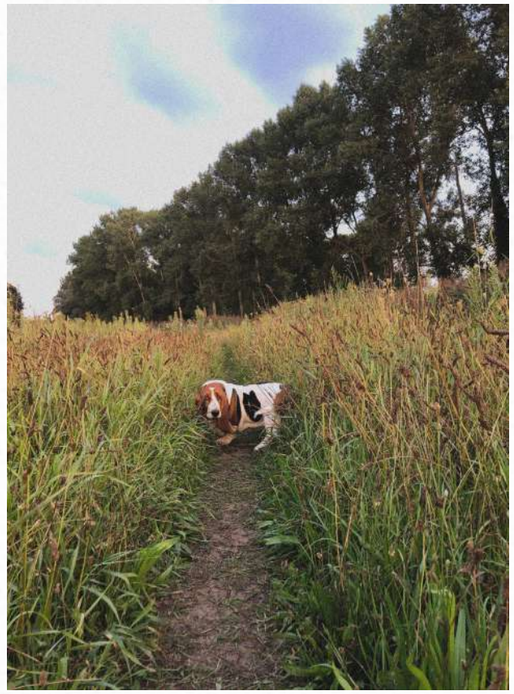

Wandelingen met Mien door het Beekdal van de Aa

Samenvatting

(on)voltooid verleden tijd.
Een ruimtelijk onderzoek naar de toekomstige cyclische verrijking van Landgoed Seldensate.

Tijdens een wandeling met onze hond Mien ontdekte ik landgoed Seldensate, gelegen aan het beekdal van de Aa, bij het kleine Brabantse dorp Middelrode. Het landgoed is een plek waarmee ik me diep verbonden voel. Ik heb deze plek de afgelopen tijd leren ontdekken door doortastend te kijken, te luisteren en te observeren. Het landgoed is door de tijd heen beschouwd, wat onze veranderende relatie tot de natuur laat zien. Dit heeft tot doel de continuïteit van de plek te begrijpen en te ontdekken wat de plek zo sterk verbonden en eigen maakt

Het geruis van de bladeren, het gekraak van het grindpad, de vogels die fluiten en het horen vallen van waterdruppels in plassen en poelen - het is de schoonheid van cyclische elementen die elk seizoen met zich meebrengt. Hierin herkennen we onszelf, als mens, ieder met eigen emoties en sterke verbondenheid aan de broosheid van de natuur. Het is in deze momenten dat ik mij bewust word van de tijdelijkheid van ons bestaan, net zoals de omgeving waarin we ons bevinden.

De historische sporen die op het landgoed aanwezig zijn, verwijzen naar het verleden en zijn restanten met een veel langere aanwezigheid dan die van ons, de mens. Deze zichtbare fragmenten zijn verbonden aan een veelvoud van verhalen. De gewijzigde verhouding in het landschap en het ontbreken van een functionerend landhuis door de cyclische schoonheid van het voltooide en onvoltooide verleden, maakt dit het landgoed is zoals we het vandaag de dag kennen en ervaren.

De nieuwe invulling op de plek moet bijdragen aan de toekomstige cyclische verrijking van het landgoed. Om het nieuwe landhuis als grote afwezige op de plek een nieuwe vertaling te geven, vraagt de opgave naar de huidige relatie tussen mens, natuur en dier, een bouwwerk waar tijdelijk in geleefd mag worden. Dit leidde tot het nieuwe raamwerk: 'Het Sterfhuis', waar de laatste reis van de mens centraal staat en de cyclische beleving van de dood, waarbij architectuur, het landgoed en het omliggende landschap, de schakel is in de verrijking van dit proces.

Dienstbaar aan de gedachte van de stervende en de reflectie van de omgeving, ontvouwen zich volumes en ruimtes die worden voorgesteld als een reeks enfilades, onderling verbonden en onderdeel van een werkend ensemble. Elke ruimte in de veelzijdigheid van het gebouw is gebonden aan specifieke kenmerken zoals uitzicht, open en nabijheid, binnen en buiten, licht en donker. Hierdoor wordt het gevoel versterkt onderdeel te zijn van het omliggende landschap en in de laatste sterffase deel uit te maken van ritme van de dag.

Mijn persoonlijke ervaringen met deze plek heeft mij doen beseffen dat architectuur in staat is diepe emoties en gevoelens op te wekken. Door zorgvuldig en doorgrond de kwaliteiten van de plek te onderzoeken en te beschrijven, geloof ik dat het ons inzicht kan geven in de verborgen poëtische kant van de architectuur. Dit afstudeerwerk is een vertaling van een fascinatie voor nieuwe ervaringen, persoonlijke gesprekken, hernieuwde inzichten en kennis die de fundamenten waren voor mijn afstudeeronderwerp.

Met deze verfijning pleit ik voor de waardering van Landgoed Seldensate, dat zich opstelt als verlichting in de laatste levensfase van de stervende. Een gebouw dat zich gewillig laat opslokken door de omringende natuur, maar dankzij een sterke ruggengraat moeiteloos overeind blijft en zo de volgende schakel vormt naar het ruimtelijk onderzoek van wat een 'Sterfhuis' moet en kan zijn. Het 'sterfhuis' conditioneert de zingeving in een troostend landgoed. Een plek waar leven en dood weer samen komen.

De getoonde 'stil frames' van mijn film over het landgoed zitten vervlochten door het afstudeer boek.

Wandelenderwijs

Doorgronden van het
Beekdal landschap en Landgoed Seldensate

Wandelenderwijs

Een jaar lang ik heb ik landgoed vastgelegd in videovorm. Door te zien en te luisteren wilde ik de continuïteit van de plek begrijpen.

Tijdens het maken van de beelden kwam ik tot realisatie dat ik mijzelf herkende in de broosheid van de natuur. De natuurlijke cyclus die elk seizoen met zich meebrengt, het in bloei komen van de boom tot het loslaten van het blad. Het moment dat ik mij bewust ben dat wij als mens tijdelijk zijn, net zoals de omgeving waarin we ons bevinden.

Een wandeling over het landgoed ervaar ik als een interieur. Het zijn ruimtelijke kamers met elk een eigen karakter. Deze wisselen zich af in kenmerken zoals schaal en verhouding, open en geslotenheid, licht en donkerder. Wanneer je over de laan loopt richting het Poortgebouw ervaar je de hoogte van de bomen, je voelt je klein in het grotere geheel. Tussen de bomen strijkt het licht door. Als je tussen de bomen door kijkt, kijk je enerzijds naar het Beekdal landschap en anderzijds naar het bos met zijn waterpartijen. Juist wanneer je in het park gedeelte loopt, ervaar je de intimiteit en geborgenheid van de bomen waarmee je wordt omringt.

De gehele video is te bekijken via onderstaande link.

https://youtu.be/c4zPPrKvoOw

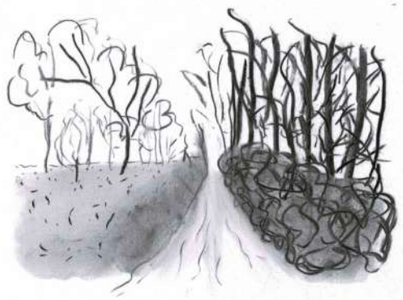

Houitskool schetsen van het landschap

(on)voltooid verleden tijd

Het kabbelende water van de Aa

De weerspiegeling van de hemel in het water maakt het optisch eindeloos

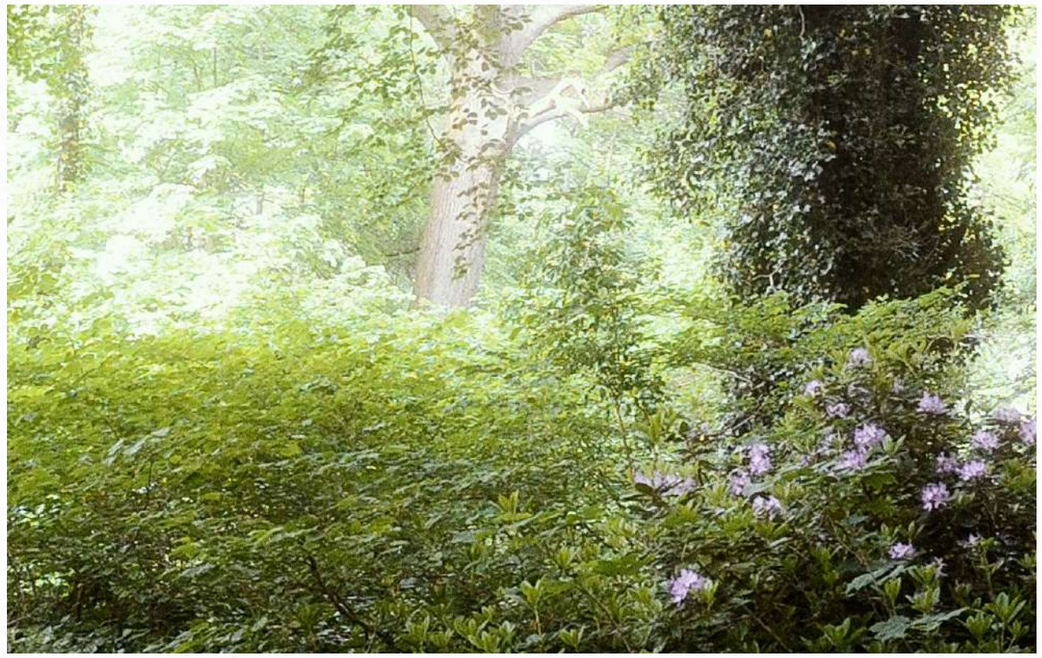

Het geritsel van de bladeren wordt verstrekt door de toenemende wind

De diepe textuur van de bast geeft het typische karakter weer van het stukje laan.

Typerende boom omsloten en ingekaderd door de verfijning van het groene blad

Door dichtbij het blad te komen, ontvouwen de details van het gekartelde blad.

Momenten in het seizoen dat de weerspiegeling is afgesloten van het lucht, de relatie tot boven verdwijnt.

Het voorbijtrekken van de wolken

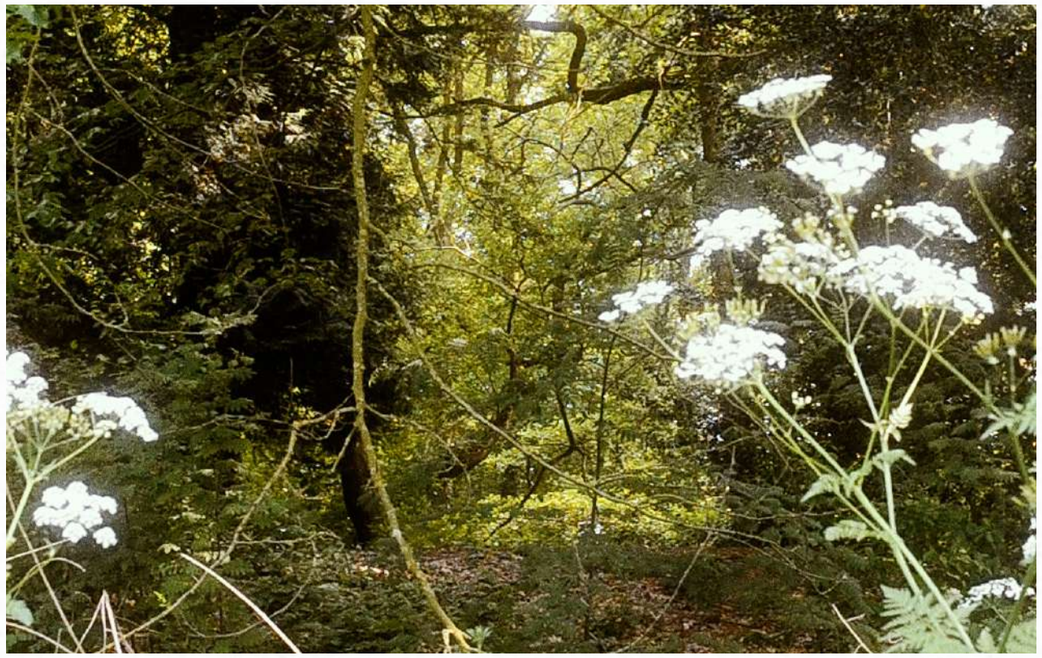

De zon die op de bloemen strijkt

Het water als spiegel van zijn omgeving

Het horen van de druppels die in de plassen vallen

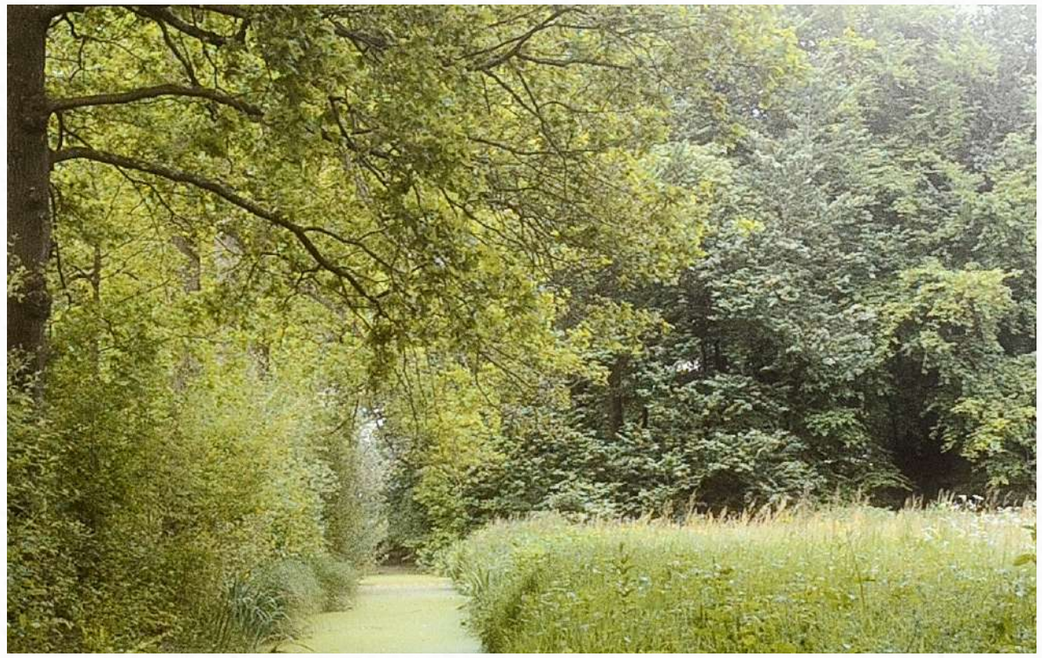

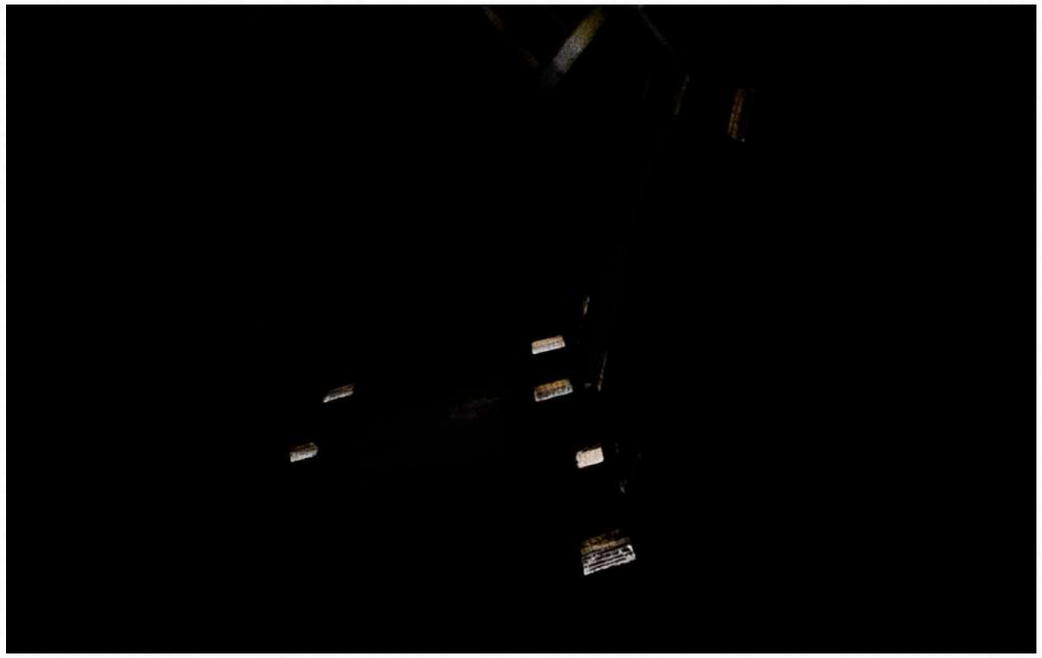

Het veranderende landschap

Historisch onderzoek

Gewatse Hoeve

1300 - 1400

De Hoeve was openbaar gebouw en is ontstaan bij een doorwaadbare plek bij de Aa. Men moest gedwongen wachten door de overloop van de Aa. Het water bepaalde het ritme van de dag. Een sociale plek waar men verbleef ten tijden van hoog water. Een plek om te eten, slapen en ambacht te beoefenen.

Familie Jonger Geerlingh van den Bossche was de eigenaar. Deze ridder, die ook kasteel Nemelaer bewoonde, had een deel van het bos bij Middelrode gekregen van de Hertog van Brabant, als beloning voor zijn bewezen diensten.

Het omliggende landschap werd gevormd door relatief laaggelegen gebieden met hierin centraal gelegen een kronkelende beek. Regelmatig stroomde de beek buiten zijn oevers wat het karakter van het beekdal kenmerkend maakt. Daarnaast bestond het landschap uit kleinschalige hooilanden voor voedsel productie.

De Hoeve lag aan een belangrijke verkeers-ader waar men via de doorwaadbare plaats de omliggende dorpen kon bereiken. Het lag een stuk hoger dan het Beekdal gebied waardoor er geen gevaar was bij hoogwater. Daarnaast beschikte de Hoeve over eigen teullanden waarover men weids uitzicht had.

Rond 1830 wordt het Gewatse Hoeve opgeheven en verplaatst naar de andere kant van het Gewatsepad. Het sociale karakter van de hoeve verdwijnt en wordt alleen gebruikt voor de landbouw productie. Op de oude plek van de Hoeve wordt tuin uitgebreid en het landhuis gemoderniseerd. Als gevolg hiervan verdwijnt er voor de lokale bewoners een belangrijke sociale plek waar men elkaar kon ontmoeten.

Ter conclusie, de hoeve had een strategische ligging in het landschap waardoor het een belangrijke sociale rol had binnen de lokale gemeenschap.*

* Zie bijlage voor volledige tijdlijn

Reconstructie tekening Landgoed en Beekdal landschap ca.1300

Ontstaan Landgoed Seldensate

1400

Het landhuis was als uitbreding van het Gewatse Hoeve. Het landhuis was een buitenverblijf van bemiddelde stadsbewoners uit het nabijgelegen ‘s-Hertogenbosch die in de zomermaanden liever buiten woonden om de stinkende stad te ontvluchten. In de loop van de jaren breiden het landhuis uit met een kapel, duivenhuis en brouwerij. Het buitenverblijf was in gedurde tijd in handen van religieuze adelijke families.

Het karakter van het Beekdal was voornamelijk een nat graslandschap waarbij de Aa regelmatig buiten zijn oevers trede.

De Aa diende als waterweg die vanuit Den Bosch de toegang gaf tot het Beekdal gebied. Het Beekdal gebied omringt het Landgoed. Het was een verademing om door het open landschap te varen en weids uitzicht op de rietvelden te ervaren. Een romantisch beeld waar in tegenstelling tot de stad je door kon dwalen.

Het later gebouwde landhuis werd in de tweede lijn gebouwd ten opzichte van de Hoeve, uit het zicht vanaf het verkeersknooppunt maar wel aan de Aa. Op deze manier had men uitzicht over de rietvelden en hun eigen tuin. Op enkele punten om het landhuis worden bomen gepland in laan structuren open landschap in te kaderen en af te schermen om het zicht van wegen te blokkeren. Hierdoor kreeg het landgoed een duidelijke definitie in het omliggende landschap.

De 80 jarige oorlog zorgt ervoor dat het Landgoed leeg staat en in verval raakt. In de loop van de jaren is er veel gewisseld van eigenaren.

De grens tussen het Beekdal en het Landgoed vervaagt door de verwildering van de aanwezige natuur.

Het landhuis lag zorgvuldig ingebed in zijn omgeving. Het heeft een zorgvuldige oriëntatie waarbij open en meer gesloten ruimtes elkaar afwisselen.*

Het Beekdal landschap was de ultimiete ontsnapping van de drukke stad s’-Hertogenbosch

* Zie bijlage voor volledige tijdlijn

Reconstructie tekening Landgoed en Beekdal landschap ca.1400

Het moderne nieuwe landhuis

1890 - 1940

Het bestaande landhuis werd afgebroken en op dezelfde plaats herrees een nieuw landhuis. Het Poortgebouw met duiventoren bleef gehandhaafd. De familie Bosch bouwt het witte herenhuis met een kenmerkende stompe toren en wit/groene zandloper luiken. Het huis wordt voorzien van moderne voorzieningen zoals verwarming, elektra en eigen riolering. Het herenhuis wordt permanent privé bewoond.

Het open karakter van het Beekdal met een kronkelende Beek wordt bruut verstoort door de kanalisatie van de Aa. Door de intensivering van het agrarisch landschap worden rietvelden opgeofferd om agrarische activiteiten te houden. Het karakter veranderd hierdoor in een strak geordend landschap.

De huidige tuin wordt uitgebreid tot park en had duidelijk een sierfunctie. Een geromantiseerd park om in rond te wandelen en te genieten van wisselende beelden en doorkijkjes. De beplanting zorgde voor variatie in kleur, structuur, licht en donker. Solitaire bomen, boomgroepen aan weerszijde zorgde voor ritme en bepaalde de hoofdstructuur.

Ook werd er een Oragerie gebouwd waarin tropische planten werden gehouden. Ook in de winterperiode zorgde groenblijvende planten voor afscherming en geleidden je blik een andere kant op.

Door de echtscheiding van de eigenaren eind jaren 20 kwam het landhuis leeg te staan, de natuur had vrij spel en verwilderde. De kanalisatie in de jaren 30 deed geen goed voor de waterstanden op het Landgoed. Door hoogwater kwam het gebied regelmatig onder water te staan en in tijden van droogte werden kwetsbare plekken blootgesteld. De Tweede wereld oorlog, laat ook zijn sporen achter. Door deze gebeurtenissen raakt versneld in verval.

* Zie bijlage voor volledige tijdlijn

Het contrast in landschaps ervaring tussen het landgoed en omliggende beekdal is in deze periode zeer groot. Waar het beekdal wordt gedomineerd door de gekanaliseerde Aa. Wordt het landgoed geromantiseerd, een plek waar natuur wordt herondekt, eigen aan de romantiek. *

Kanalisatie van de Aa met als gevolg de grote verandering in het Beekdal landschap

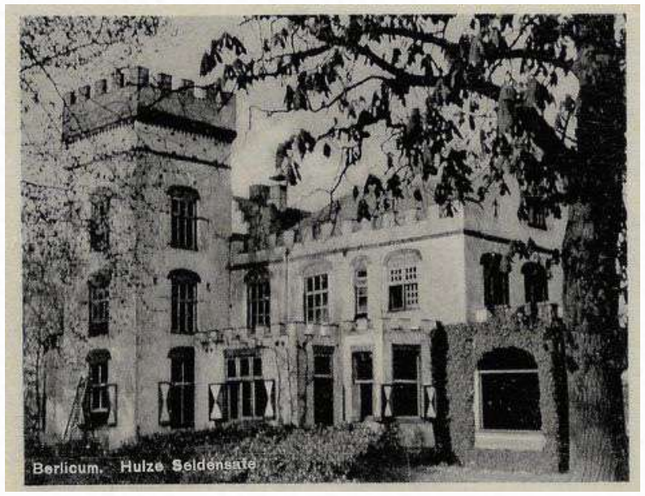

Een van de personeelsleden op Landgoed Seldensate

Reconstructie tekening Landgoed en Beekdal landschap ca.1890

Ruïne Seldensate

1960 - 2023

Het bestaande landhuis werd gesloopt, alleen de contouren zijn hersteld. Het Poortgebouw met duiventoren bleef gehandhaafd en gerestaureerd. Het landgoed wordt opgekocht door de gemeente Berlicum (nu gemeente Sint-Michielsgestel) en wordt opengesteld tot openbaar park. De doorslaggevende reden voor de gemeente om het landgoed te kopen was de recreatieve waarde voor de bewoners van het dorp, vooral na de aanleg van een flinke nieuwe woonwijk aan de overkant van de Aa, vlakbij Seldensate.

In de periode na de tweede wereld oorlog wordt het Beekdal landschap gedomineerd door de intensivering van het agrarisch landschap. Een periode van 'nooit meer honger'. Men moest voldoen aan de vragende voedselbehoefte.

Rond 2010 ziet men dat de intensivering geen goeds heeft gedaan voor en natuurwaarde van het Beekdal landschap. Het gebied wordt opnieuw ingericht waarbij terug wordt gegrepen naar de oorspronkelijke kronkelende Aa. Waarin het overlopen van de Aa niet langer wordt gezien als een strijdt maar als waarde voor het gebied om water te kunnen bergen.

Het park op het landgoed heeft vrij spel doordat het landgoed niet langer bewoond wordt. De verwildering neemt het landgoed over en slipt hiermee dicht. Het landgoed is een spookpark geworden.

Begin jaren 70 koop de gemeente Berlicum het Landgoed op om verdere verval te voorkomen. Verwilderde lanen worden weer vrijgemaakt, de park contouren worden weer zichtbaar en het vervallen Poortgebouw wordt opgeknapt.

De gemeente weet tot op de dag van vandaag niet goed wat ze moeten het landgoed moeten. De relatie tussen het landgoed en omliggende landschap begeeft zich in een grijs gebied. Door het ontbreken van een werkend landhuis verliest het Landgoed zijn definitie in het omliggende landschap.*

* Zie bijlage voor volledige tijdlijn

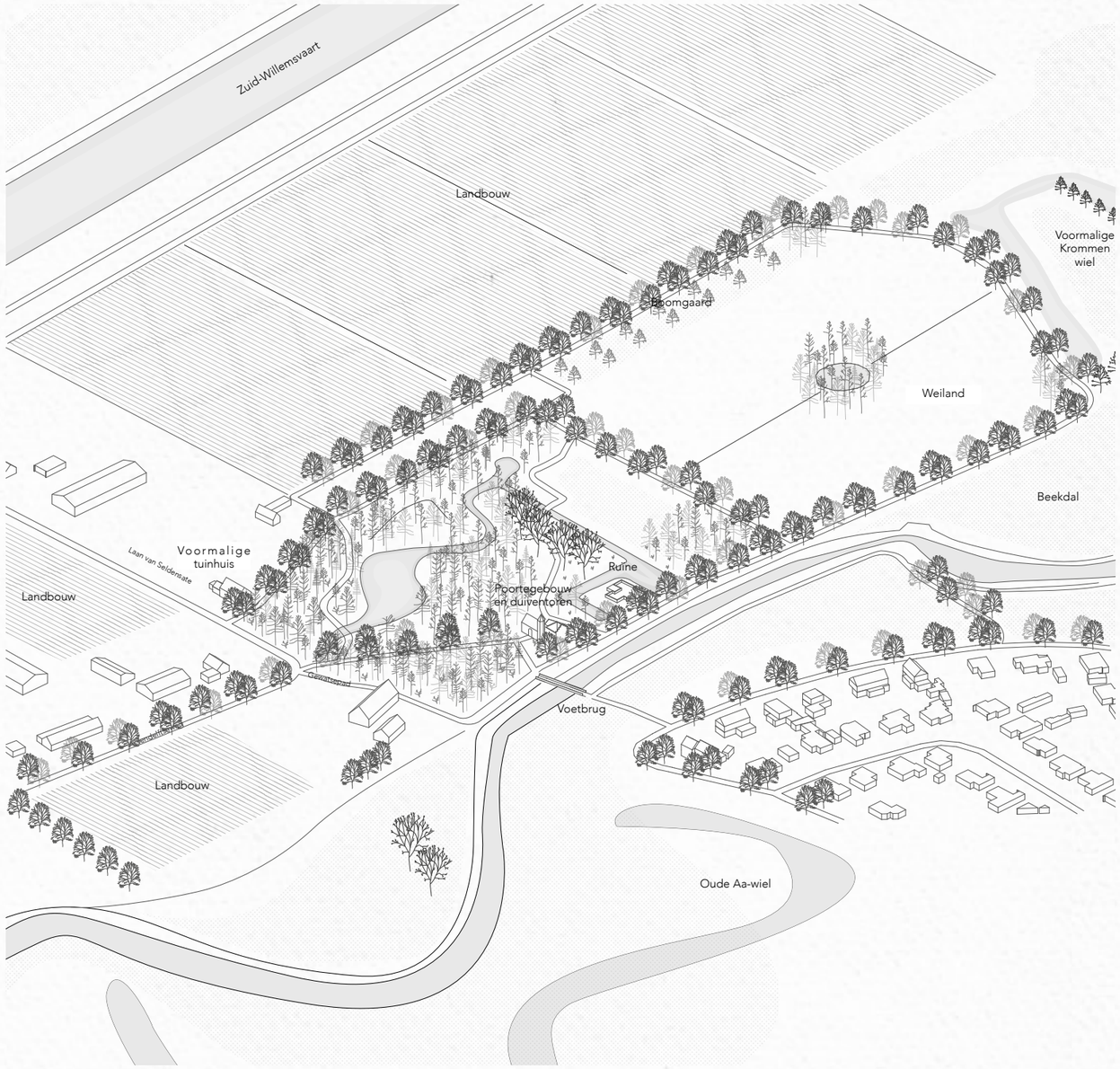

Reconstructie tekening Landgoed en Beekdal landschap ca. 1960

De toekomstige cyclische verrijking van Landgoed Seldensate

Dialoog tussen het heden, verleden en de toekomst

Ontwerphypothese

De tijd van bloei kende ook een donkere periodes. Een tijd van verval, verwildering en verwaarlozing. Met het verdwijnen van het sociale hart van de Hoeve, het buitenhuis wat in verval raakte door de 80 jarige oorlog en de leegstand van het moderne landhuis is er een continuïteit ontstaan waarin de grenzen tussen het Landgoed en omliggende Beekdal landschap constant vervaagde of juist weer nader tot elkaar kwamen.

De verbanden tussen de kenmerkende gebeurtenissen van het verleden. De cyclus van het verval, de verwildering, verwaarlozing en viering wil ik als kern element inzetten als schakel tussen landschap, architectuur en het het menselijk leven.

De gewijzigde verhouding in het landschap en het ontbreken van een functionerend landhuis door de cyclische schoonheid van het voltooide en onvoltooide verleden. Maakt dat we het Landgoed is zoals we hem vandaag de dag ervaren.

De opgave vraagt om een nieuwe invulling op de plek. Die bijdraagt aan de toekomstige ontwikkeling van Landgoed Seldensate. Om het nieuwe landhuis als grote afwezige op de plek een nieuwe vertaling te geven vraagt de opgave naar de huidige relatie tussen mens, natuur en dier. Het nieuwe raamwerk vraagt dus niet om een landhuis als permanent bouwwerk, maar om een bouwwerk waar tijdelijk in geleefd kan worden. Dit leidde tot een nieuw raamwerk:
Het Sterfhuis. Hier staat de laatste reis van de mens centraal en de beleving van de dood waarop architectuur, het Landgoed en het omliggende landschap dat faciliteert.

Het Sterfhuis

ontwerp

Huidige situatie
Landgoed Seldensate

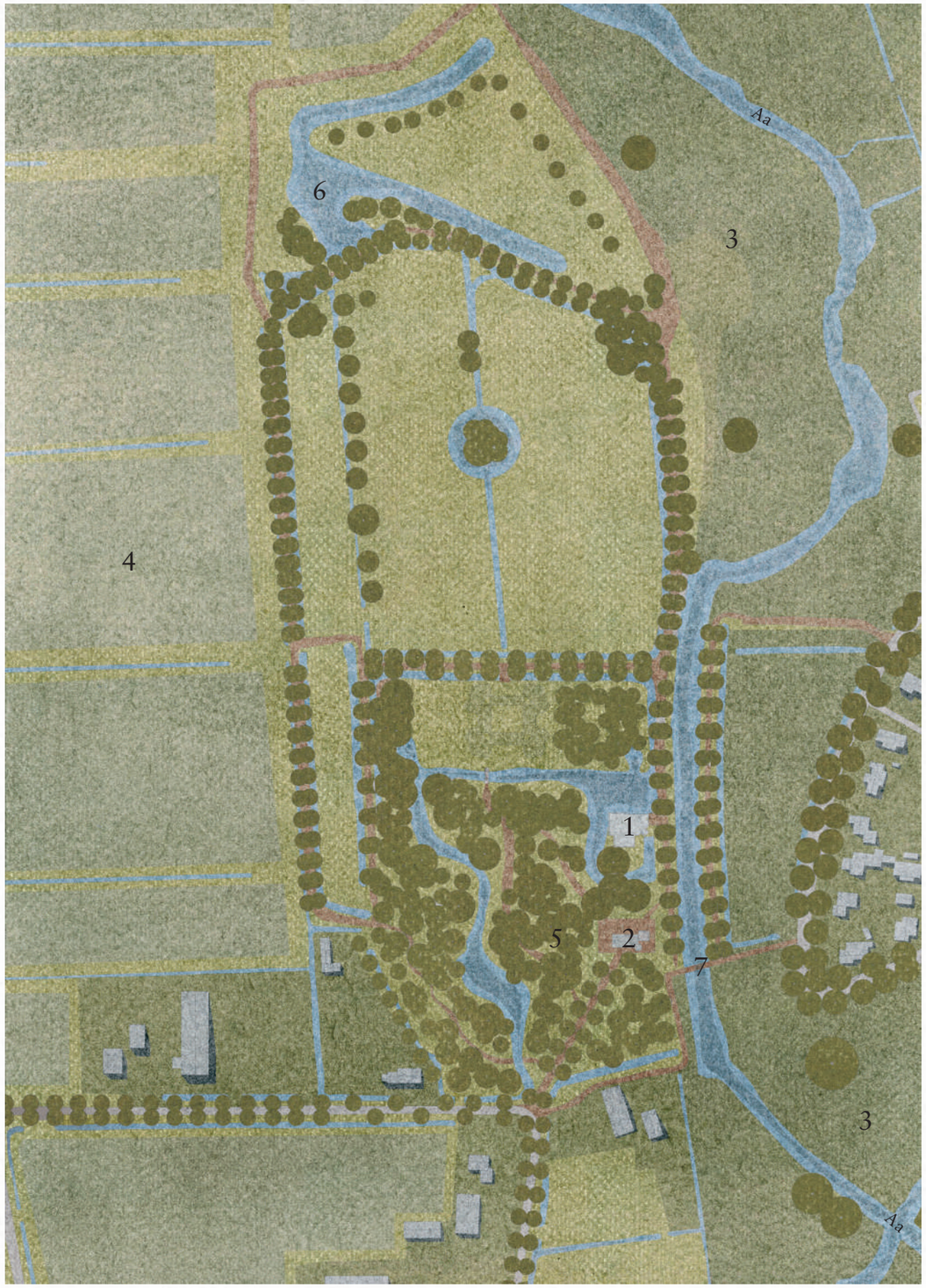

1 | Ruïne
2 | Poortgebouw
3 | Beekdal
4 | Akkerbouw
5 | Bos
6 | Oude Duivenwiel
7 | Gewatse pad

Gradient open - gesloten

Verloop van open tot gesloten buiten ruimtes

Het landgoed heeft een gradiënten verloop van ruimtes. Het gradiënt kenmerkt zich van gesloten naar open ruimtes.

Snijpunt van twee karakters

Gebouw reageert op zijn context

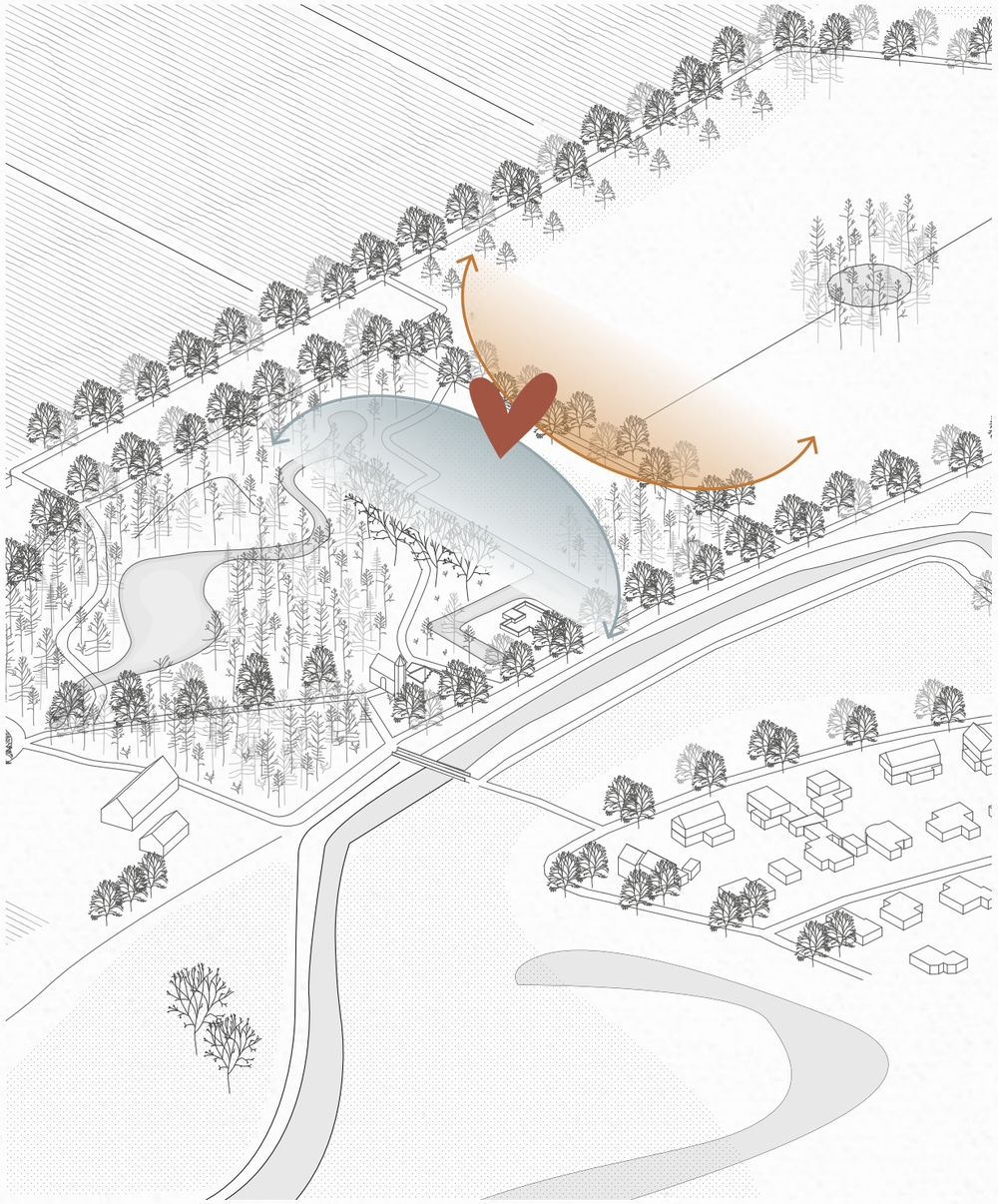

Het sterfhuis reageert op externe landschappelijke factoren. Elke zijde is waardig om te sterven en de intensiviteit van de cyclus van natuur te ervaren. Het gebouw reageert op zijn context.

Karakter monumentale- en intieme boszijde

Landschappelijke uitgangspunten

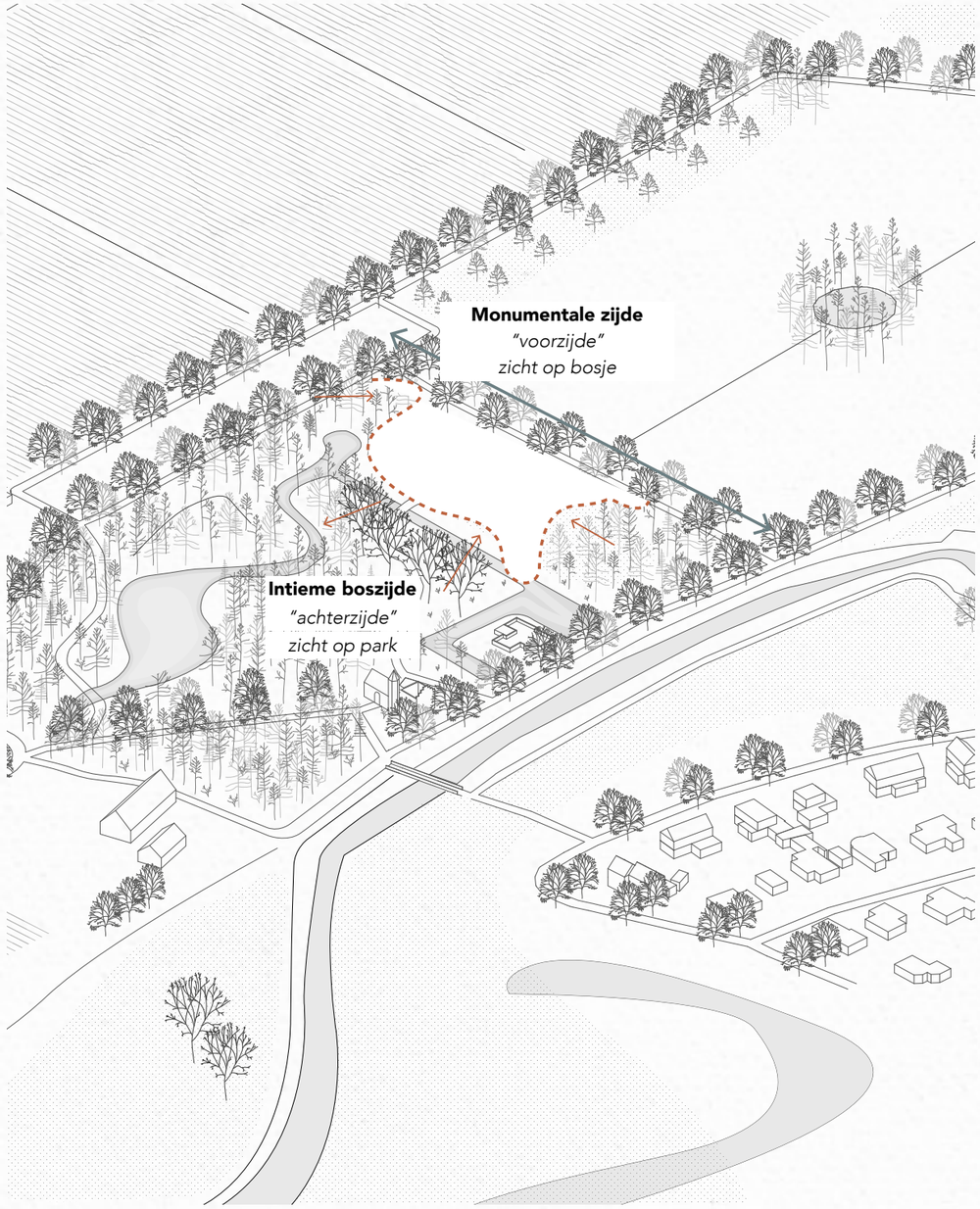

Het landgoed heeft twee type karaters. De noordkant is een monumentale zijde die zich kenmerkt door de lange lanen, open structuren en vergezichten. De zuidkant heeft intieme bos zijde met hoge dichtheid bomen, waterpartijen en slingerende paden.

Routing

Toegang via bestaande structuur

De bestaande laan aan zuidkant biedt mogelijkheid om via het huidige pad toegang te krijgen tot de nieuwe locatie van het Sterfhuis.

Omsloten veld

Panorama

De contouren van het bouwwerk wordt gevormd door de directe omgeving. De schaal, het omliggende landschap, het uitzicht en de zichtlijnen van en naar de locatie spelen hierbij een belangrijke rol.

Maquette studies naar ruimtelijkheid, atmosfeer en ervaring

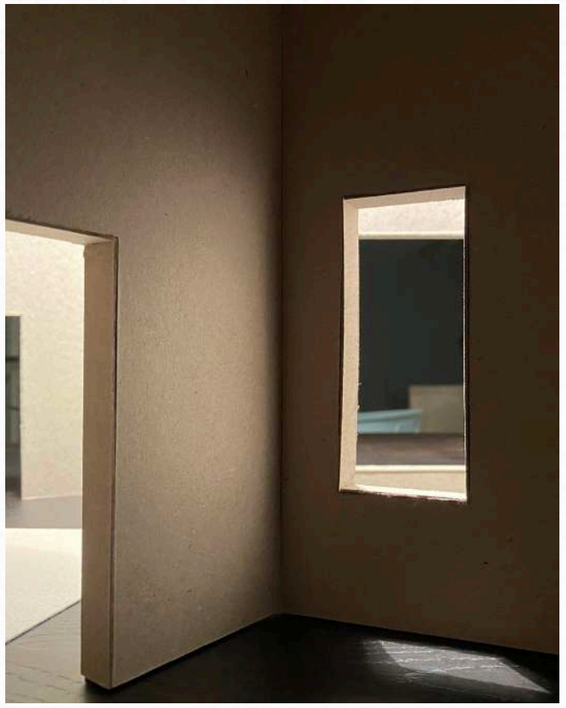

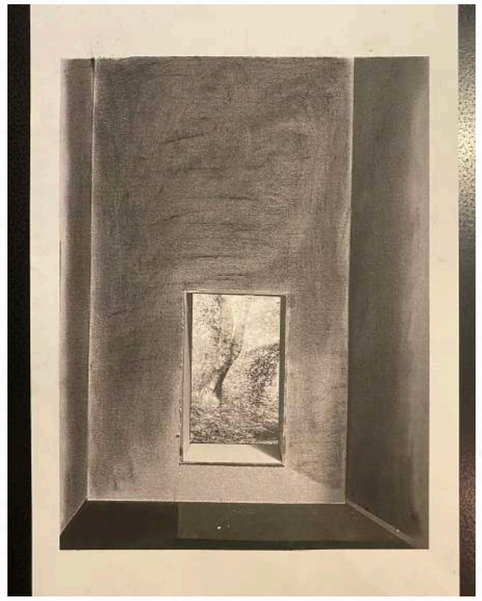

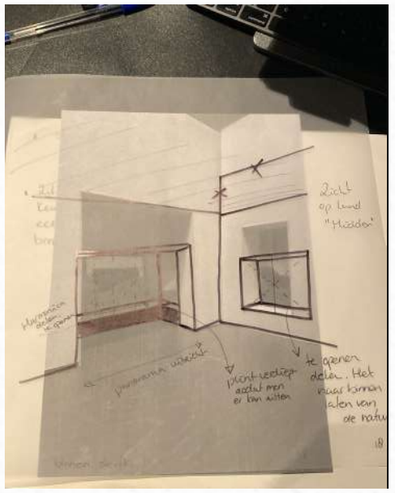

Door middel van maquettes ben ik ruimtes gaan ontwerpen in relatie tot de context van het landschap en in relatie tot elkaar. De doorzichten, de nabijheid, de ervaring vanuit het bed. Waarbij het bed de mediator is tussen het omliggende landschap en de plattegrond.

View from the artist studio
Caspar David Friedrich - 1805

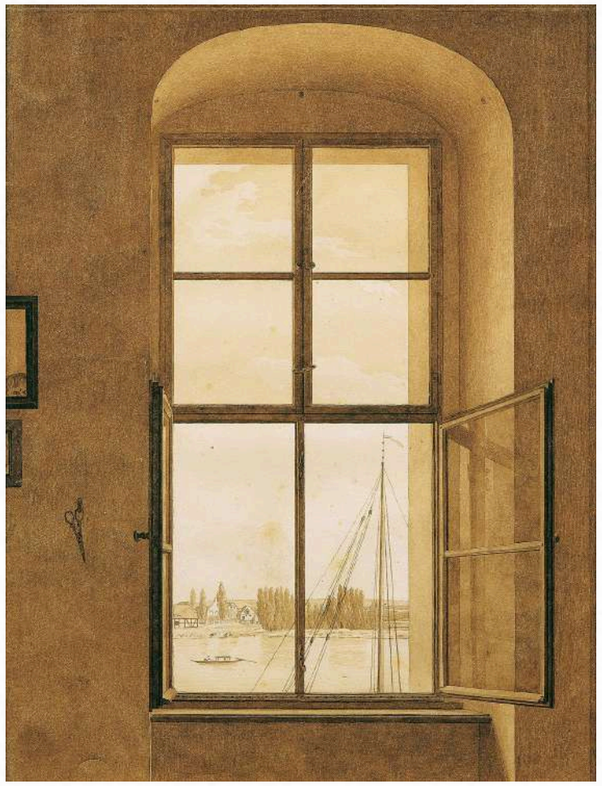

" We should try
to represent the ordinary
as something strange,
Utopia is often at our feet,
but we overlook it with our
telescopes."

Erker - kaderen landschap

Architectonische uitgangspunten

Eigen beschouwing - Landhuizen tour

Panorama

Chartwell, Kent - 1922

Vanuit bed

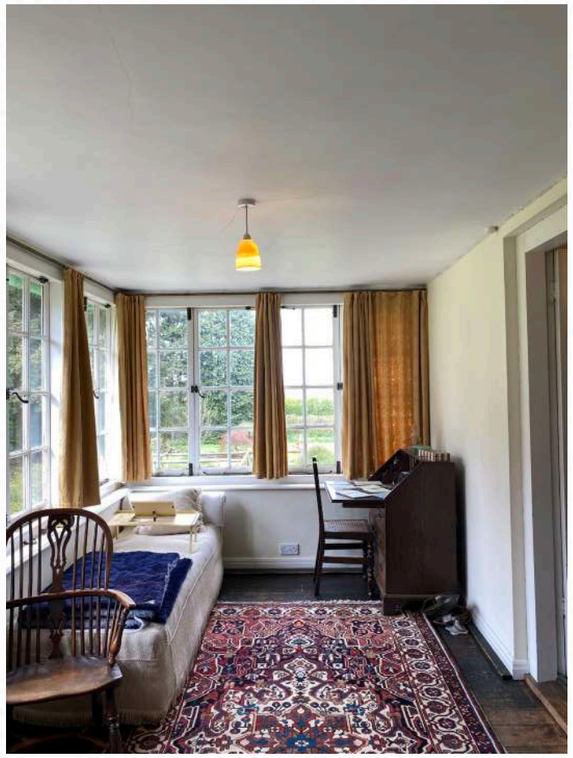

Nuffield place, Oxfordshire - 1914

Tijdens mijn zoektocht naar de betekenis van het landhuis ben ik op een fieldtrip geweest naar diverse Engelse landhuizen. Hieruit kwam o.a. naar voren dat tet kaderen van het omliggende landschap door de positie van het raam. Een kenmerkende eigenschap is. De panorama ervaring, raam tot aan vloer of vanuit bed.

‘ Mijn bed is in het raam geschoven, zo lig ik dichtbij de prachtige boom waarop ik uitzicht heb. Ik hoor het geritsel van de bladeren. De zon schijnt naar binnen en heel de erker wordt hierdoor opgelicht. Het voelt even alsof ik buiten ben.’

Detail erker

De ruimtes waar het sterven centraal staat. Het zijn de laatste momenten van de stervende. Het is de plek waar de laatste herinneringen met de naasten worden gemaakt. Wanneer het leven voltooid is transformeert de ruimte naar een plek waar dierbare herinneringen ophalen. Voor die dierbare naasten krijgt de ruimte in een latere fase, een grotere betekenis na het overlijden van hun geliefde. De plek wordt een plaats van rouw, waarin herinneringen met elkaar worden gedeeld en herdacht. Een plek waar de kostbare tijd met elkaar wordt gedeeld. Een plek waar de tijd even lijkt stil te staan.

Kenmerkend aan deze ruimte is het hoge grote raam, wat vlak loopt met de voorzijde van de gevel. De voorbijtrekkende wolken dringen door tot de vlakken wanden. In deze ruimte staat het sterven centraal, het zijn de laatste momenten van de stervende die dag aan zich voorbij. Alsof je de wolken bijna kan aanraken.

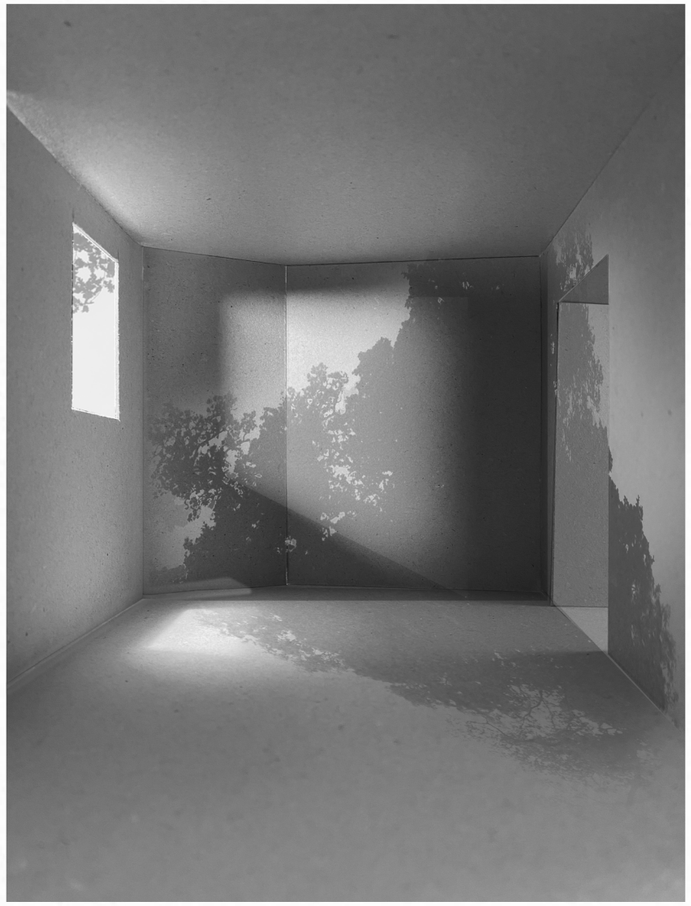

‘ Ik lig in bed en zie door het hoge raam de wolken aan mij voorbijtrekken. De zon breekt door en dringt de ruimte in. De schaduw van de boom verschijnt op de vlakke wand, langzaam verdwijnt die weer en wordt de vlakke wand gevuld met mijn eigen gedachte.’

Ik lig op mijn bed en het weer slaat om. Het begint keihard te regenen. De dikke druppels die op het dak vallen geven mij een rustgevend gevoel. De reflectie van het water op het glas weerspiegeld zich door de kamer heen. Langzaam druipen de druppels van het glas af.

De ervaring van de regen

Kenmerkend aan de ze ruimte is de twee ramen aan de onderzijde van de wand. Het omliggende landschap loopt van buiten naar binnen door. Wanneer het regent zie je de druppels aan de onderzijde van de wand hangen en vallen een voor een in het gras neer. De vogels landen op het gras op zoek naar voedsel en het water weerspiegelt door de hele ruimte heen.

Great Dixter house, Northiam - 1200

Continuiteit van de ruimte

Referentie:
Pieter de Hooch - een kind dat brood bezorgd 1663

Gradient aaneengesloten ruimtes. Diverse ruimtes die onderling verbonden zijn met elkaar. Prive / semi-publiek / publiek

Het bouwwerk wordt gevormd door volumes en ruimtes die worden voorgesteld als een reeks van interne en externe ruimtes. Deze zijn onderling verbonden en onderdeel van een werkend ensemble. Deze worden gedefineerd door wandiktes, wandopeningen, ramen en deuren.
Gradatie prive en collectief die onderling zijn verbonden.

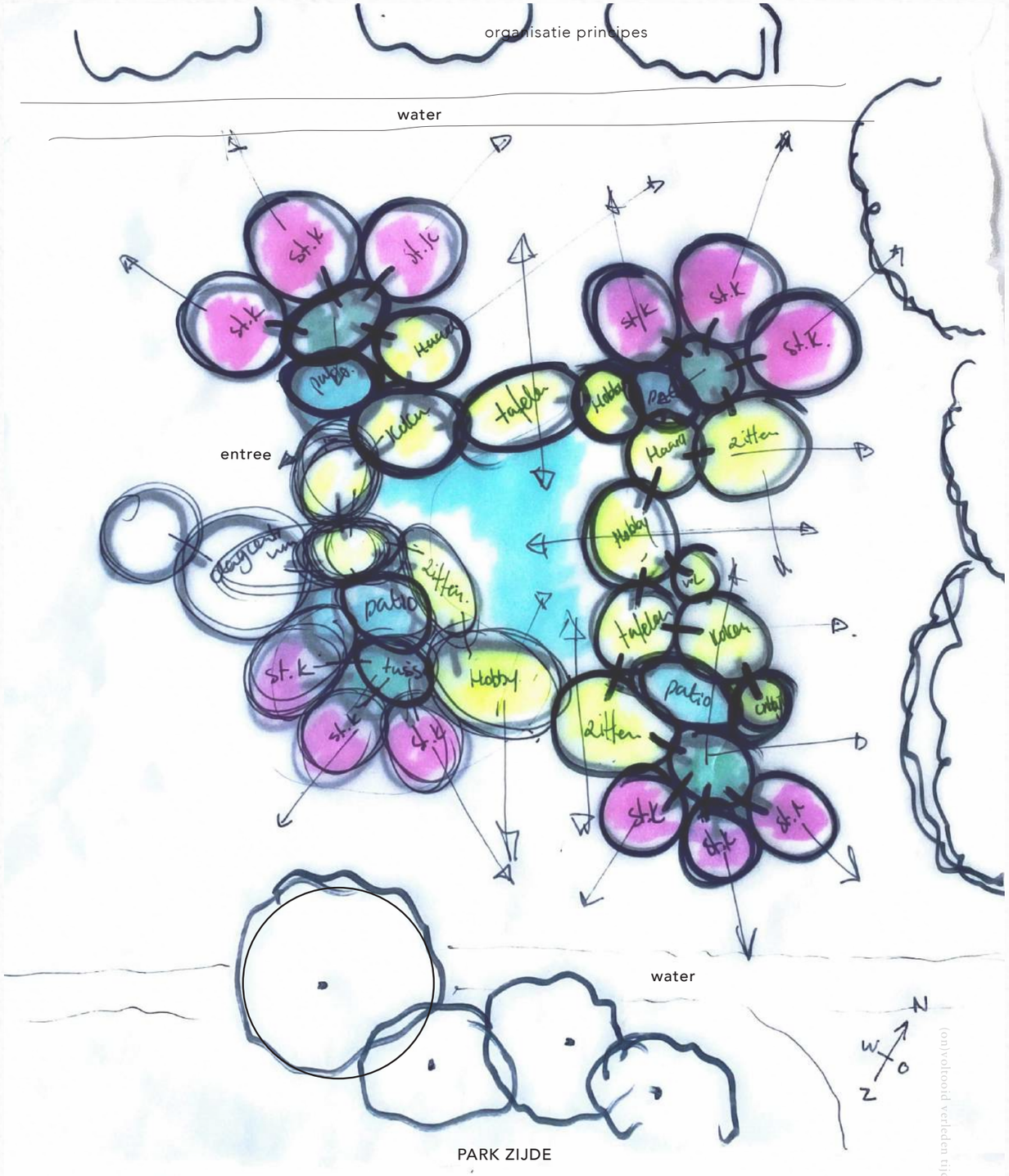

(on)voltooid verleden tijd

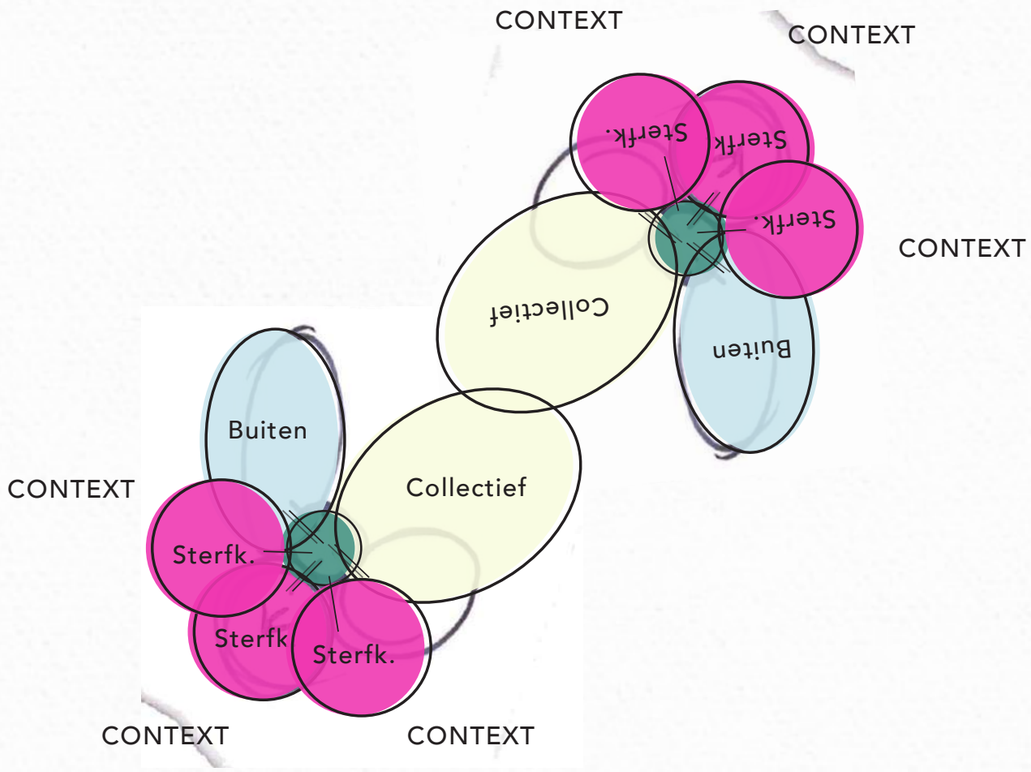

Het huidige Nederlandse Hospice systeem

Doel
Het doel van palliatie in de stervensfase is om te zorgen voor een zo goed mogelijke kwaliteit van sterven.

Tijdbestek
Ca. 3 weken t/m 3 maanden

De grens van 3 maanden komt voort uit de "oude" verzekerings systeem. Tot voorkort werd het verblijf in een hospice vergoed tot een tijdsnbestek van maximaal 3 maanden.

Subsidie
Voor een Hospice is er subsidie beschikbaar om meer vrijwillgers aan de slag te laten gaan in de palliatieve zorg. De subsidie kan gebruikt worden voor de inzet, opleiding en coördinatie van vrijwilligers. De hoogte van de subsidie is afhankelijk van de doorstroom van het aantal patienten per jaar.

		De dood
Tijdsbestek		Nazorg
3 weken	3 maanden	Fase van nazorg van de nabestaanden
Zorg		
Medium hulpbehoevend	Intensief hulpbehoevend	Intensief
Lichamelijke houding		
Staan, zitten, liggen	Liggen	
Fysieke gesteldheid		
Mobiel	Immobiel	

Gradatie, afhankelijk per casus

Enkelvoudige cluster
Collectief - tussen ruimte - sterfkamers

1 cluster heeft 6 sterfkamers. Een balans tussen fysieke gesteldheid van een persoon en het gebruik van de collectieve ruimtes.

Plattegrond zorgcluster

De diverse functies in het sterfhuis zijn als het ware uit elkaar getrokken om het huiselijke gevoel te stimuleren. Men kan naar gelang van de sterffase dwalen door het huis. Dit staat in groot contrast tegenover de kamers in ziekenhuis waarin alle functie zich in een ruimte bevinden. Men kan in het sterfhuis plekken opzoeken die privé zijn of juist samen in een collectieve ruimte.

1 | Hoofdentree
2 | Tuinkamer
3 | Hal
4 | Eetzaal
5 | Binnentuin
6 | Keuken
7 | Woonkamer
8 | Bibliotheek
9 | Sterfkamer
10 | Voorruimte
11 | Linnenkamer
12 | Badkamer

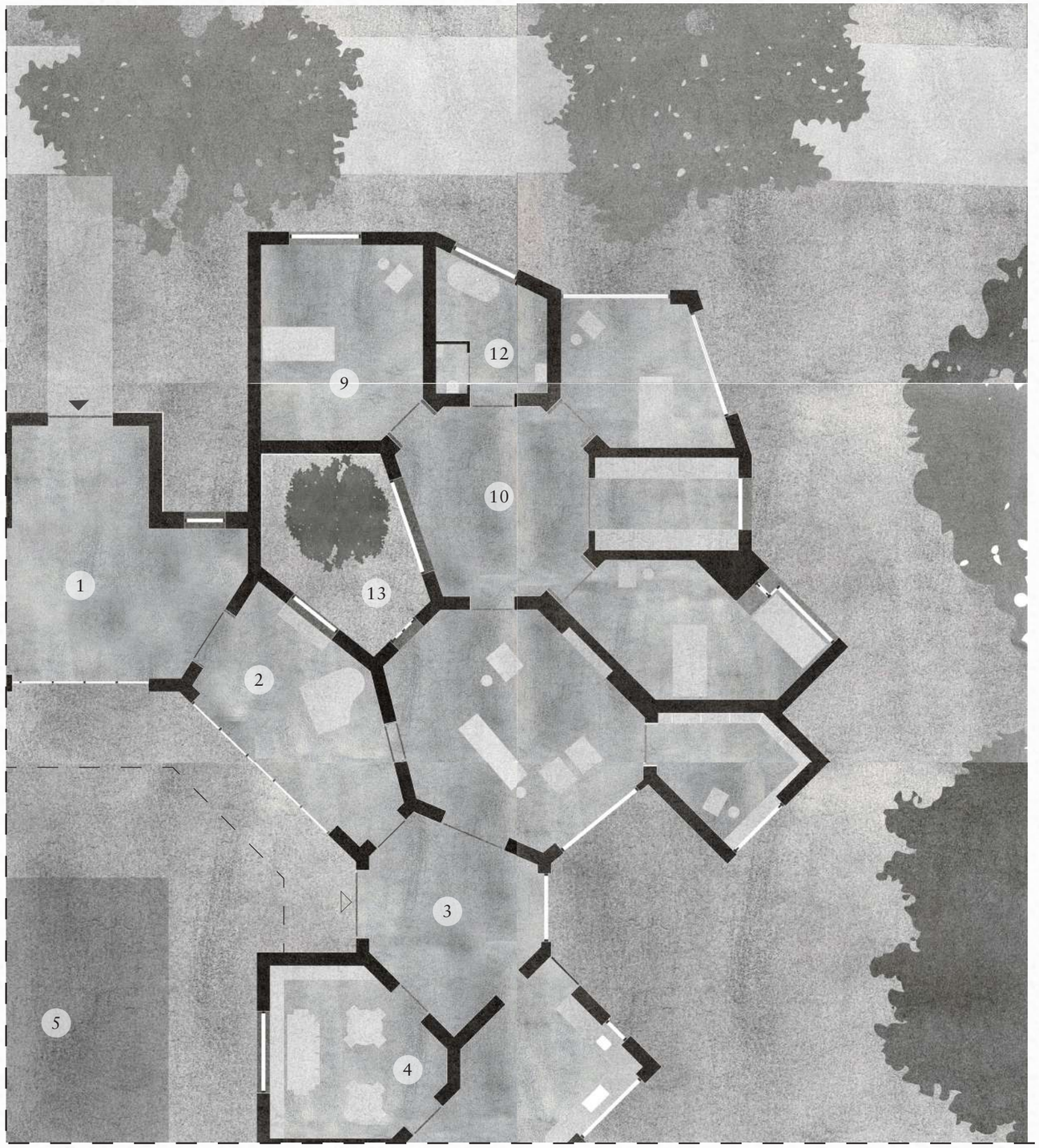

‘De ruimte voelt hoog en open, het vult zich met het zonlicht wat vanuit het raam links boven komt. De schaduw van de wolken drijven langs de wand en deuren van de achterliggende ruimtes. In de verte hoor je vogeltjes fluiten.’

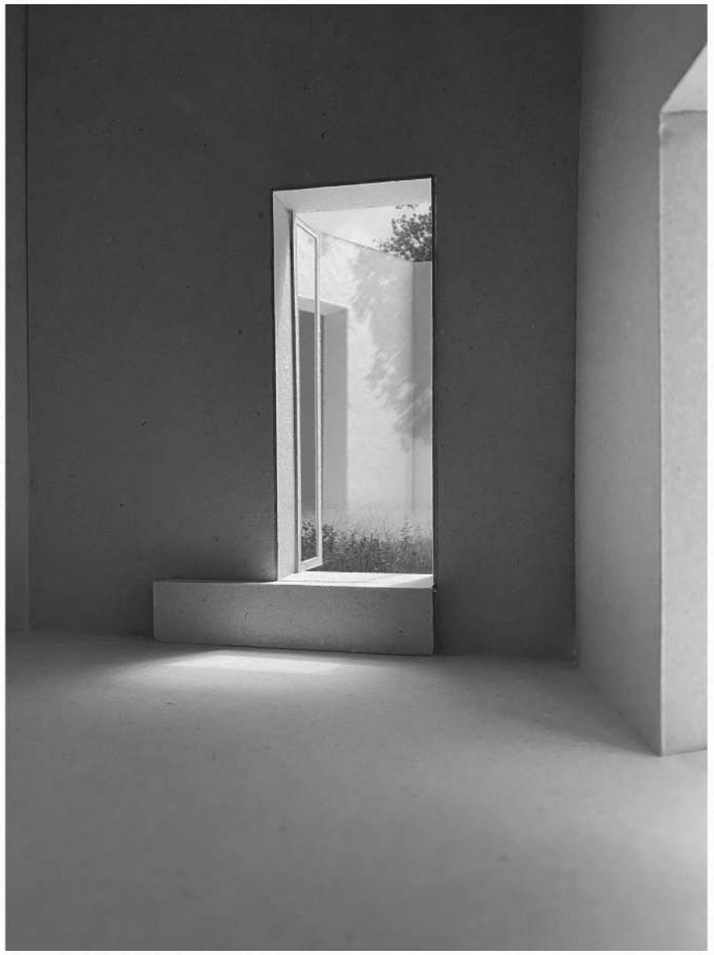

De eerste lente zonnestralen dringen weer door, heerlijk.
Een fijn plekje bij het raam, die ik open heb gezet om de lente geur te kunnen inademen.

Ik geniet nu nog meer van de zon die op mijn wang schijnt.

‘Het is een typische grauwe herfst dag, de regen tikt tegen het raam aan. Het water klots van de luifel af, zo de grassen in.’

De ruimtes hebben een sober karakter, dienend aan de gedachte van de mens en de reflectie van de omgeving. De vlakke wanden laten je eigen gedachten vrij. Je hoeft er niets voor te doen. De directe omgeving vult het voor je in. De lichtinval, de reflectie van de omgeving en de geluiden om je heen. Gladde afwerking om eigen gedachtes te kunnen weerspiegelen en niet te laten vast haken op grove afwerkingen, maar ze vrij te laten.

‘Ik ga in het raamkozijn zitten, het raam staat open en ik hoor de vogeltjes voorbij trekken. Het silhouette van de omliggende bomen wordt geprojecteerd op de wand. Wanneer ik over mijn schouder naar rechts kijk zie ik in de verte wandelaars met de hond voorbij komen. Even een frisse neus halen.’

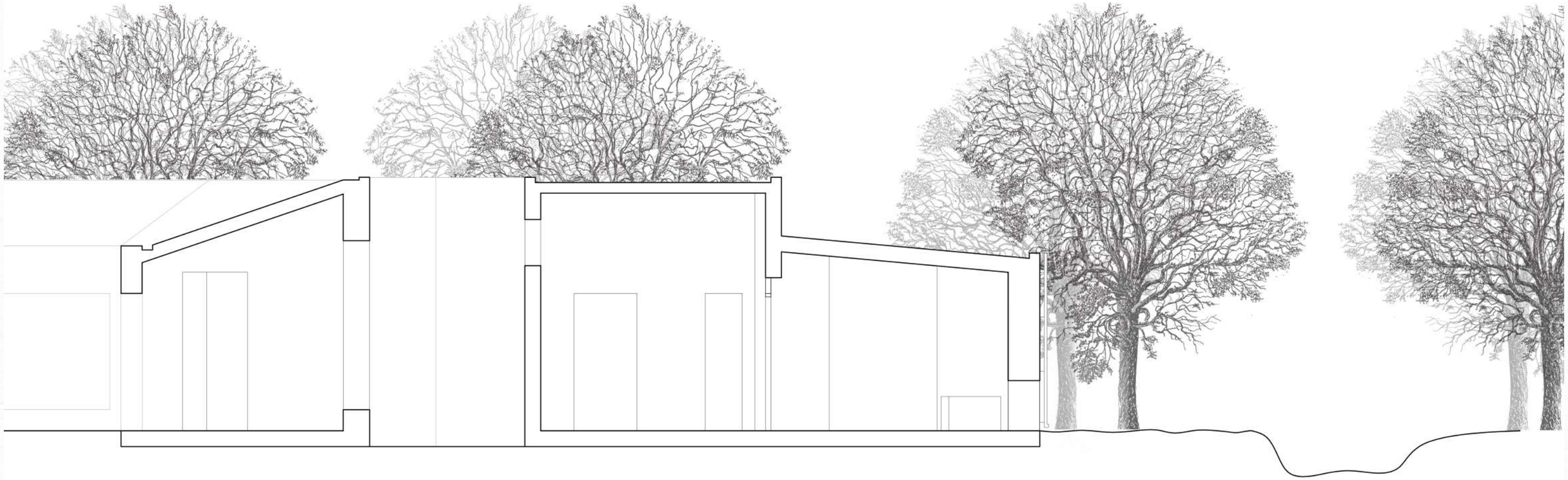

Doorsnede BB

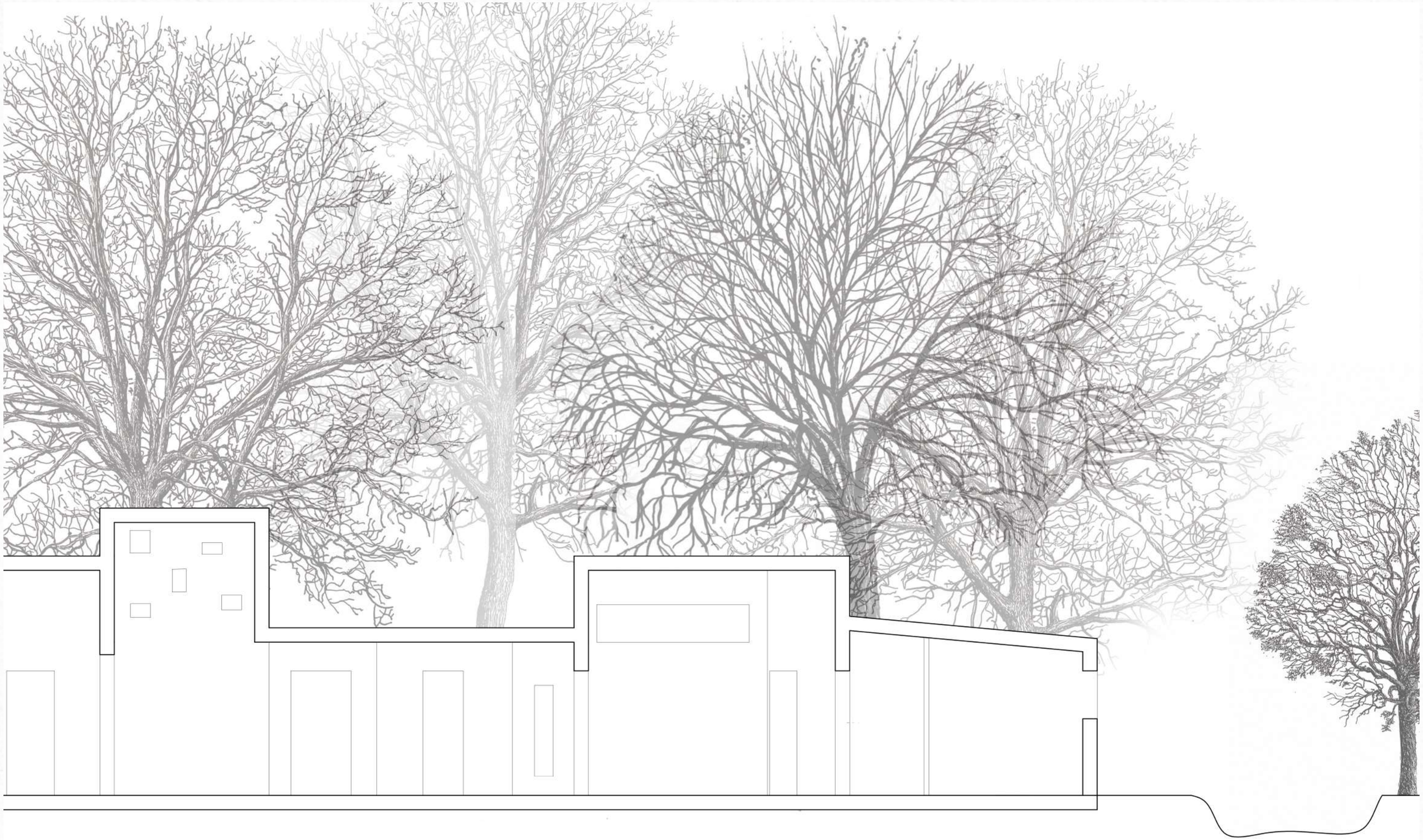

Karakter gebouw

De robuuste vorm van het sterfhuis is in de grond verankerd. Gekenmerkt door sobere architectonische uitdrukking van volume, licht en materiaal. Het pleisterwerk als canvas voor de reflectie van de omgeving. Grote openingen in de gevel geven een inkijk in het interieur van het Sterfhuis.

Waardig om aan te sterven

Vanaf de parkzijde schemert het silhouet van het sterfhuis tussen de bomen door. Juist aan de monumentale zijde is het sterfhuis duidelijk zichtbaar aanwezig. De combinatie van deze benadering zorgt ervoor dat het gebouw een alzijdige oriëntatie krijgt. Door het sterfruimte rondom te positioneren wordt de bestaande landschappelijke kwaliteiten versterkt. Hierdoor is elke zijde is waardig om aan te sterven.

Het is een zonnige dag. De sobere gevel van het gebouw maakt ruimte voor het schaduwrijke silhouette van het omliggende landschap.

Detail sterfkamer erker

+ 3400

Houten dakconstructie met zinken bekleding

Hoofddraag constructie: gestampte aarde verwerkt met horizontale dakpannen

+ 2600

Erker met te openen deel en vast glas. Houten dagkanten

+ 700

Prefab betonnen plint element

P = 0

▼ + 3400

Houten dakconstructie met zinken bekleding

Hoofddraag constructie: gestampte aarde verwerkt met horizontale dakpannen

▼ + 2600

Erker met te openen deel en vast glas. Houten dagkanten

▼ + 700

Prefab betonnen plint element

▼ P = 0

Horizontaal gevel detail

Rammed earth constructie

Referentie: Roger Boltshauser architecture
Het vertragen van het regenwater dat van de gevel afloopt.

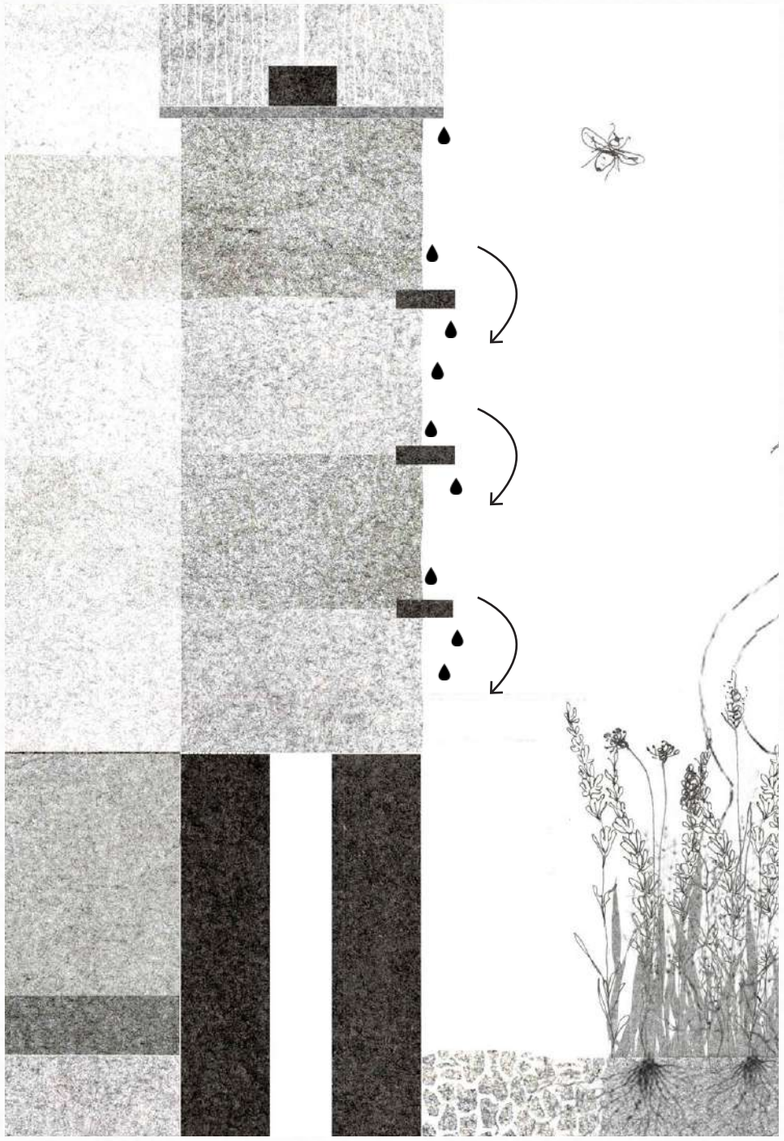

Het werken met rammed earth vraagt in ons Nederlands klimaat om een andere benadering. Het moet beschermt worden tegen diverse weersomstandigheden.

In de dragende wanden is een horizontale pan toegepast om het regenwater wat langs de gevel af te remmen waardoor het materiaal beschermt wordt tegen erosie.

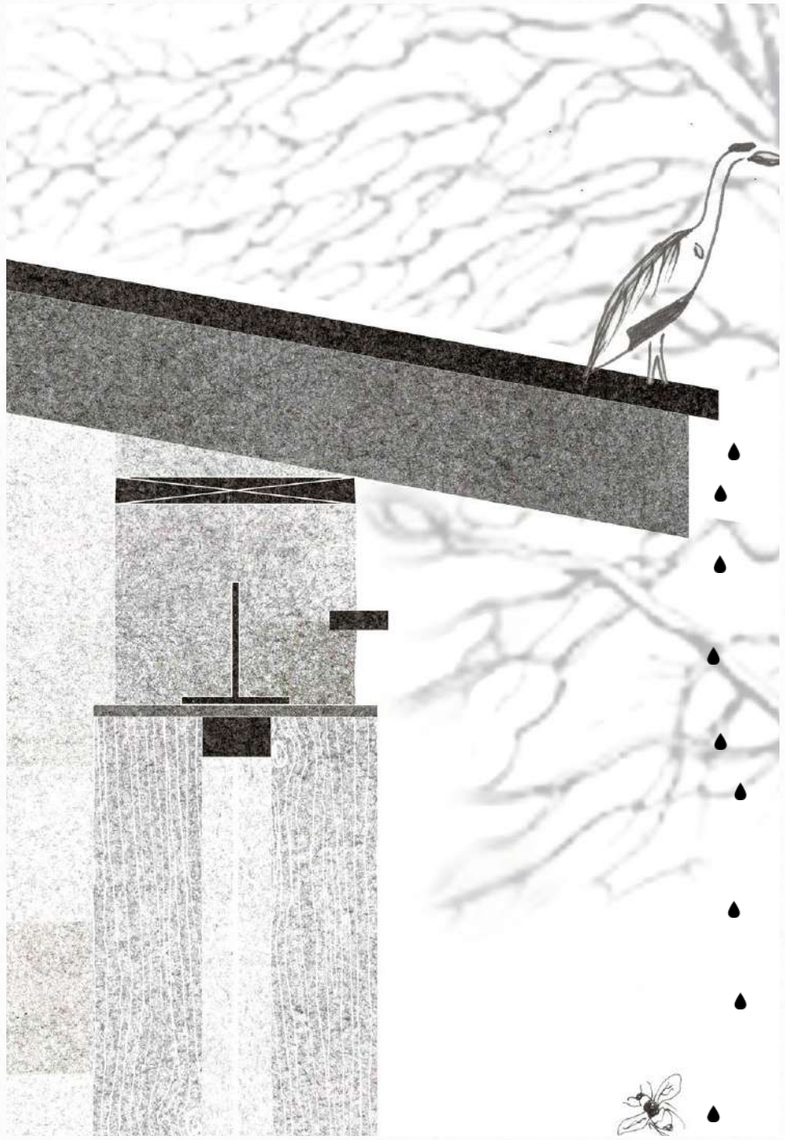

Referentie: Estudio Piloto - Courtyard house

Het regenwater valt op het maaiveld door het afgelopende dakvlak.

Het aflopende dakvlak loop over in een overstak. Het voorkomt dat het regenwater tegen de gevel aanloopt. Daarnaast de ervaring van het water zichtbaar vanuit het bed van de stervende.

Horizontaal gevel detail

Rammed earth constructie

Referentie: Roger Boltshauser architecture
Het beschermen van de wand d.m.v. een betonnen plint tegen grondwater en opspattend regen

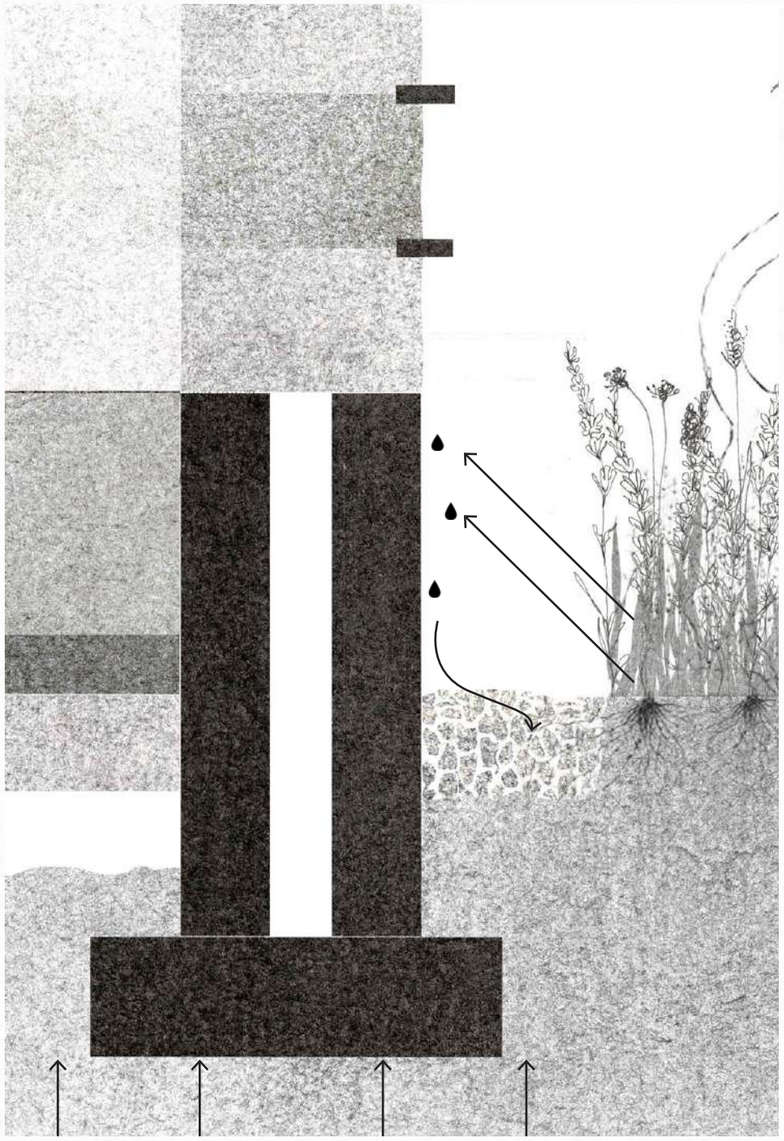

Het gebouw land in het landschap door een betonnen plint waarop de constructieve rammed earth wand staat. Het beschermd de wand tegen optrekkend opstattend (grond) water.

Nieuwe definitief
grens landgoed

Moment om stil te staan bij de rust of het passeren van een herinnering.

Nieuwe definitief grens Landgoed

De nieuwe positie binnen het Beekdal Landschap wordt gedefinieerd door wandelroutes over het Landgoed. Hiermee worden de grenzen duidelijk gesteld. Elke route heeft hierin zijn eigen gradatie en karakter. Zo kan naar gelang van de sterffase het landgoed worden ervaren. De routes sluiten aan op bestaande wandelroutes van de regio (grote route van het Beekdal landschap) of kleine route die begint vanuit het Sterf-huis en loopt door het park, in een intieme sfeer.

Toekomstige sociale waarde Landgoed en zijn gebouwen

Waar we in het verleden tegen het landschap in werkte, zal het landgoed en zijn landschap als nooit te voren als één zijn met de mens. De waarde van het Landgoed dient als verlichting in de laatste levensfase van de stervende. Het gebouw en zijn omgeving dienen als herinnering aan de overleden dierbare. Het worden collectieve monumenten in ons geheugen. Het krijgt betekenis voor het individu. Het Sterfhuis conditioneert de zingeving in een troostend landgoed. Een plek waar leven en dood weer samen komen.

Slotwoord

Mijn tijd aan de academie was een intensieve, leerzame en vooral plezierige wandeling met hoge pieken en diepe dalen. Ongeveer anderhalf jaar geleden begon mijn zoektocht vanuit mijn diepe persoonlijke verbondenheid met het Landgoed en het omliggende Beekdal landschap. Gefascineerd door de plek en de onwetendheid wat dit afstuderen mij zal brengen, zette ik de eerste stappen in het ontplooien van de plek en de relatie tussen mens, natuur en cultuur. Het gaf de aanleiding tot het (her)waarderen van landgoed Seldensate en het versterken van het bestaande.

Met deze wandeling op het Landgoed wil ik bijdragen aan een alternatieve landschap narratief, lerend van het verleden met een blik op de toekomst. Ik maak wandelingen en gebruik hierbij mijn zintuigen. Ik luister naar het landschap en haar bewoners. De zintuigelijke ervaring leg ik samen met mijn observaties vast in film, foto, tekeningen en verhalen. Mijn route is onderweg onstaan en heb me hierdoor laten leiden door wat ik heb gevonden of waar het landschap mij op wijst.

Het moment waarin ik het besef kreeg / herkenbaarheid van de broosheid gaf aanleiding tot de nieuw programatische invulling. Landgoed in beweging waar mensen tijdelijk komen en gaan was voor mij een logische keuze om een Sterfhuis te ontwerpen.

Het afstuderen is een persoonlijke reis geweest waarin ik mijn kwetsbaarheid heb durven te tonen en diepe emoties toe te laten. Ik heb mijn persoonlijke ervaringen nog nooit zo sterk laten leiden in een ontwerpproces als deze. Ik ben blij dat ik dit heb durven toelaten en ik ben trots op de ontwikkeling die ik afgelopen jaren heb mogen maken als architect maar ook als mens. Wie ik ben als architect ligt sterk verbonden met mijn persoonlijke interesse. Het heeft de toon gezet waarin ik mijn plezier, energie en passie voor het vakgebied verschillen ligt. Mijn positie binnen het vakgebied architectuur wordt gedefinieerd door deze waardevolle kern, die ik graag meer wil uitdragen binnen de beroepspraktijk. Ik ben van mening dat onze eigenheid zich weerspiegelt in de betekenisvolle ingrepen die we mogen ontwerpen.

Gevangen door het zonlicht die zijn omgeving projecteert op de bakstenen gevel van het Poortgebouw

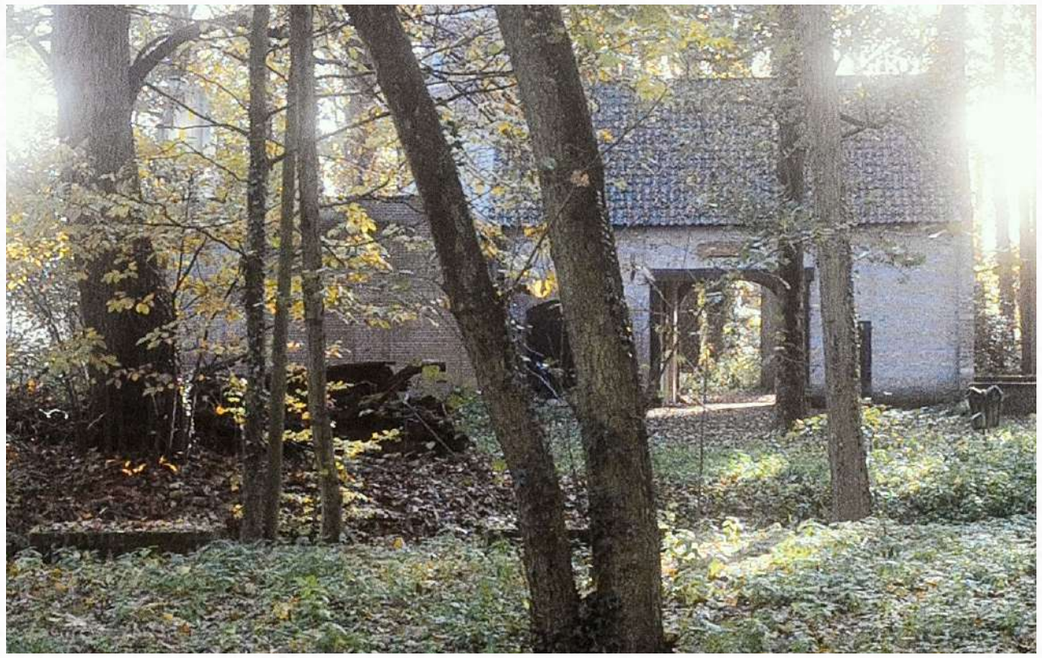

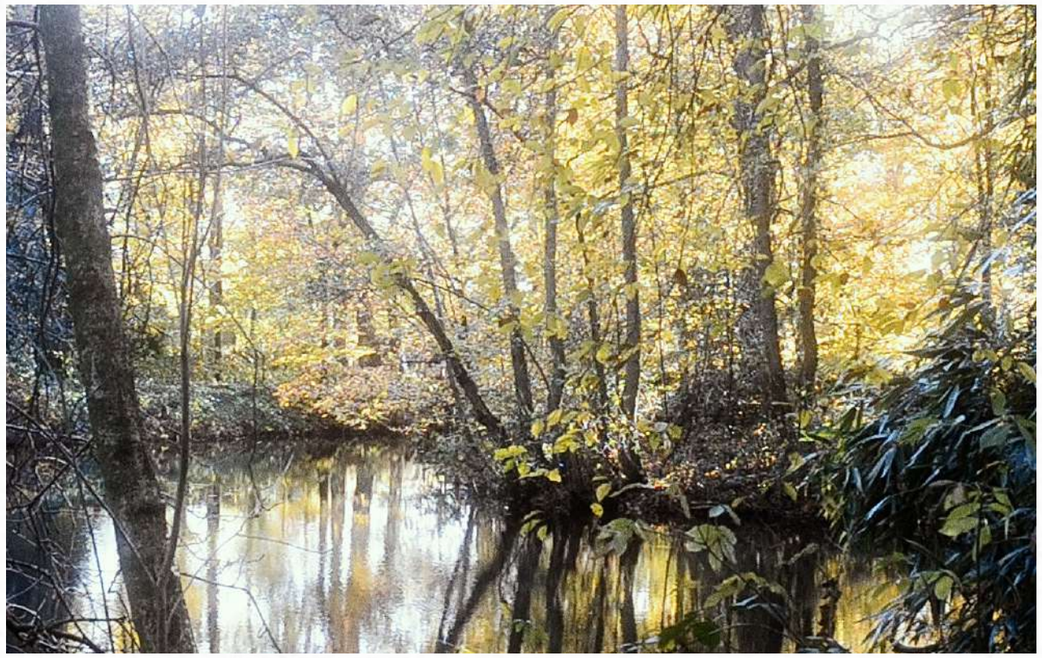

SELDEN

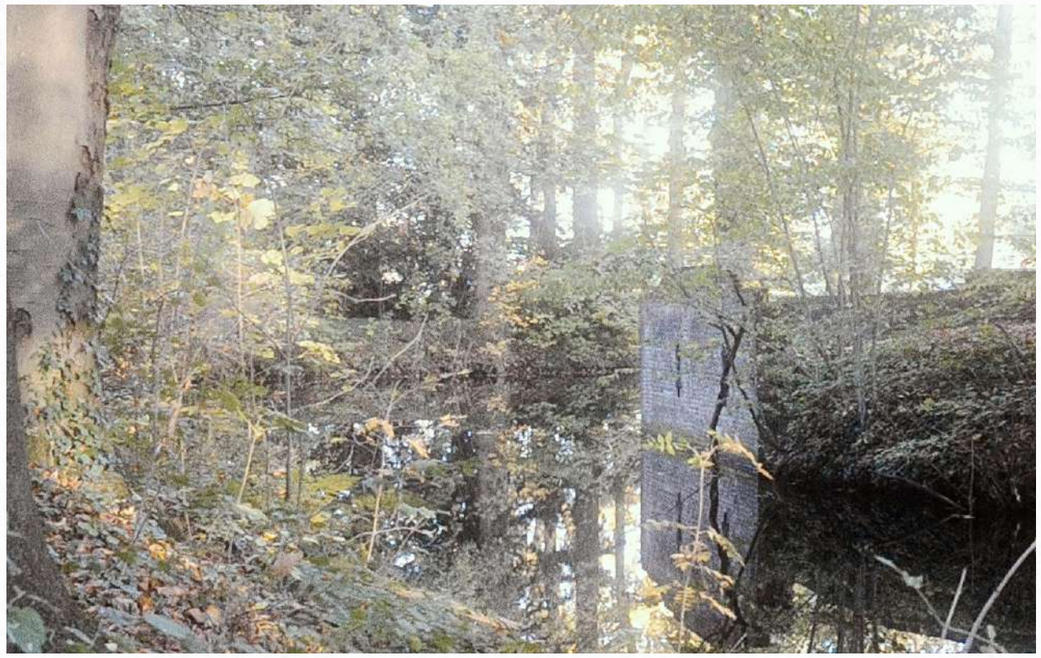

Dankwoord

Mijn afstuderen aan de Academie van Bouwkunst zou niet tot stand zijn gekomen zonder de steun van mijn commisieleden, externe adviseurs, familie en vrienden. Die gedurende het hele proces onvervangbaar zijn geweest. Bedankt voor jullie hulp, steun en vertrouwen die ik heb mogen ontvangen.

Commisieleden:
Tomas Dirrix
Caspar Franken
Joost Emmerink
Simone Drost

Externe adviseurs:
Riccardo De Vecchi en
Malgorzata Maria Olchowska.

Mijn Academie vrienden en bij uitstek
Marjolijn Vrolijk, Laura Aletrino,
Anouk van Strien en Arianne Fleege.

Mijn collega's van WakkerArchitecten.

Mijn (schoon)familie en vrienden.

En in het bijzonder mijn partner Luc.
Bedankt voor je onvoorwaardelijke steun, liefde
hulp en geduld afgelopen jaren.

Tijd voor het volgende hoofdstuk.

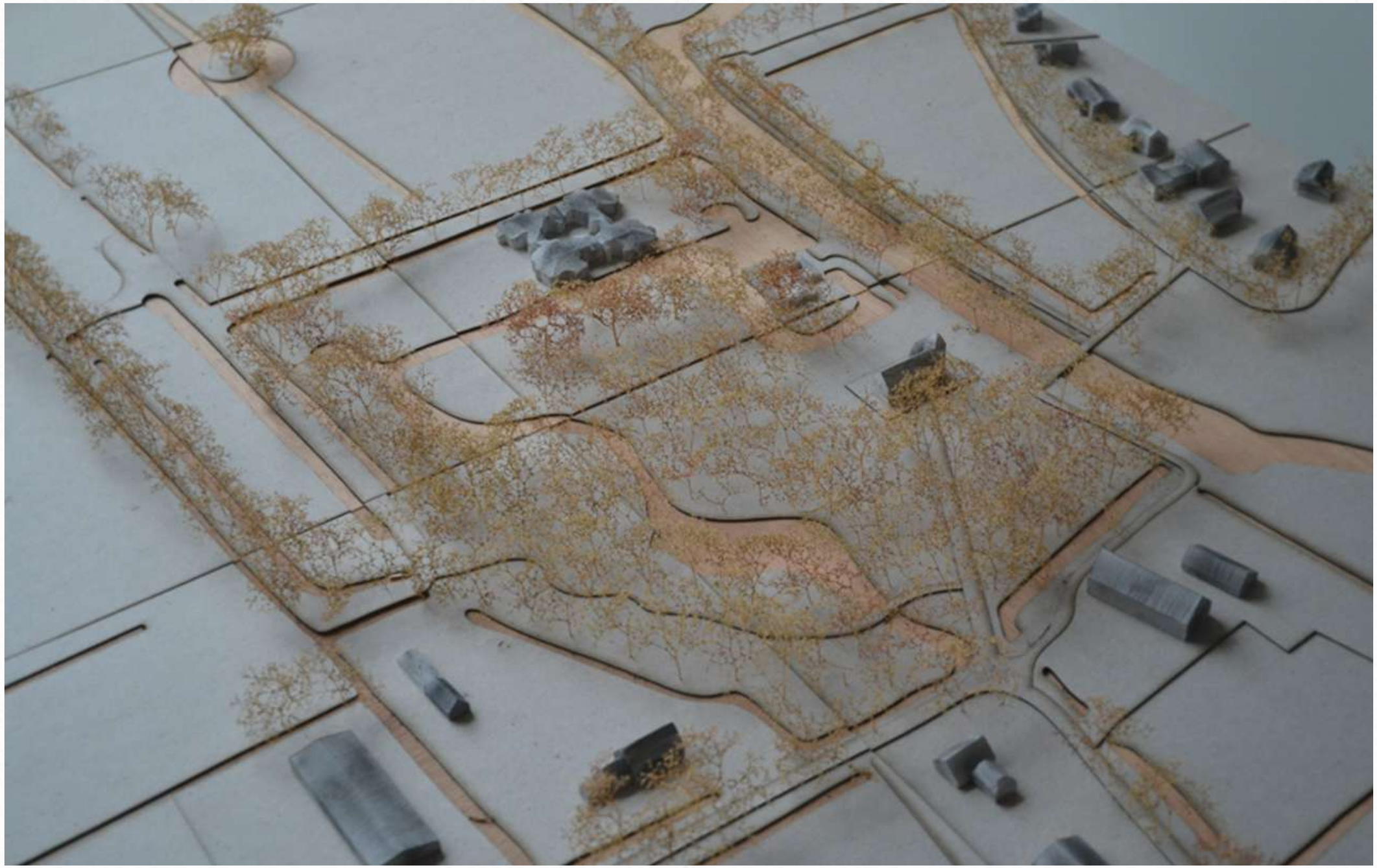

(on)voltooid verleden tijd

Een ruimtelijk onderzoek naar de toekomstige cyclische verrijking van Landgoed Seldensate

Project door: Joey van der Maat

Master Architectuur
Rotterdamse Academie van Bouwkunst

Copyright © 2024: Joey van der Maat